

Ilma-alusten käyttö pelastustoimen tehtävissä

Ohje

Sisäinen turvallisuus

SISÄASIAINMINISTERIÖN JULKAISUJA 8/2009

SISÄASIAINMINISTERIÖ
Sisäinen turvallisuus

Ilma-alusten käyttö pelastus- toimen tehtävissä

Ohje

Helsinki 2009

Sisäasiainministeriö
Monistamo
Helsinki 2009

ISSN 1236-2840
ISBN 978-952-491-386-7 (nid.)
ISBN 978-952-491-387-4 (PDF)

Tekijät (toimielimestä, toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Pelastusylitarkastaja Rami Ruuska		Julkaisun laji	
		Toimeksiantaja Sisäasiainministeriö	
		Toimielimen asettamispäivä	
Julkaisun nimi Ilma-alusten käyttö pelastustoimen tehtävissä			
Julkaisun osat			
Tiivistelmä Tätä ohjetta sovelletaan tilanteissa, joissa on tarpeen käyttää ilma-aluksia pelastustoimen tehtävissä. Se on tarkoitettu pelastustoimen ja sen sidosryhmien käyttöön. Tarkoituksena on ohjata käytäntöjä, jotka edistävät ja yhdenmukaistavat ilma-alusten käyttöä pelastustoimen tehtävissä sekä varautumisessa niihin. Tavoitteena on, että olemassa olevaa ilma-aluskalustoa käytettäisiin tarkoituksenmukaisesti pelastustoimen tehtävissä. Ohjeessa määritellään erityyppisiin tehtäviin käytettävissä olevat ilma-alukset ja niiden hälyttämistä ja käyttöä koskevat periaatteet. Lisäksi käsitellään ilma-alusten käytöstä aiheutuvien kustannusten jakoa. Ohje antaa tukea myös pelastustoimen koulutukseen ja pelastustoiminnan yhteistyön suunnitteluun. Mukaan on lisäksi otettu esimerkkejä käytettävissä olevasta ilma-aluskalustosta. Liitteenä on SAR-toimintaa ja ilma-alusten hälyttämistä selventävät kaaviot. Ohje on tehty virkatyönä sisäasiainministeriön pelastusosastolla. Ohjeluonnoksesta on pyydetty lausunnot sidosryhmiltä. Esitetyt näkökannat on otettu huomioon lopullisessa ohjeessa. Ohje on käsitelty sisäasiainministeriön pelastusosaston johtoryhmässä ja lopullisesti se on hyväksytty käyttöönottettavaksi allekirjoituksilla.			
Avainsanat (asiasanat) pelastustoimi, pelastustoiminta, pelastuskalusto, ilma-alukset			
Muut tiedot Sähköisen julkaisun ISBN 978-952-491-387-4 (PDF), osoite www.intermin.fi/julkaisut			
Sarjan nimi ja numero Sisäasiainministeriön julkaisut 8/2009		ISSN 1236-2840	ISBN 978-952-491-386-7
Kokonaissivumäärä 15	Kieli suomi	Hinta 10,00 € + alv	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Sisäasiainministeriö		Kustantaja/julkaisija Sisäasiainministeriö	

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare) Räddningsöverinspektör Rami Ruuska	Typ av publikation		
	Uppdragsgivare Inrikesministeriet		
	Datum för tillsättandet av organet		
Publikation (även den finska titeln) Användning av luftfartyg i räddningsväsendets, Ilma-alusten käyttö pelastustoimen tehtävissä			
Publikationens delar			
Referat Denna anvisning tillämpas i situationer där det finns behov att använda luftfartyg i räddningsväsendets uppgifter. Den är avsedd för räddningsväsendet och dess intressentgrupper. Syftet är att styra praxis som främjar och förenhetligar användningen av luftfartyg i räddningsväsendets uppgifter samt beredskapen för dessa. Målet är att den existerande luftfartygsutrustningen skulle användas ändamålsenligt i räddningsväsendets uppgifter. I anvisningen definieras de tillgängliga luftfartygen och principerna för alarmering och användning av dem. Dessutom behandlas fördelningen av de kostnader som förorsakas av användningen av luftfartyg. Anvisningen stödjer även utbildningen inom räddningsväsendet samt planeringen av samarbetet inom räddningsverksamheten. Anvisningen innehåller även exempel på tillgängliga luftfartyg. Som bilaga finns diagram över SAR-verksamheten och alarmeringen av luftfartyg. Anvisningen har utarbetats som tjänstearbete vid inrikesministeriets räddningsavdelning. Intressentgrupperna har ombetts om utlåtanden om utkastet till anvisningen. De framförda synpunkterna har beaktats i den slutliga anvisningen. Anvisningen har behandlats i ledningsgruppen för inrikesministeriets räddningsavdelning och den har godkänts slutgiltigt för ibruktagande med underskrifter.			
Nyckelord räddningsväsende, räddningsverksamhet, räddningsmateriel, luftfartyg			
Övriga uppgifter Elektronisk version, ISBN 978-952-491-387-4 (PDF), www.intermin.fi/publikationer			
Seriens namn och nummer Inrikesministeriets publikation 8/2009		ISSN 1236-2840	ISBN 978-952-491-386-7
Sidoantal 15	Språk finska	Pris 10,00 € + moms	Sekretessgrad offentlig
Distribution Inrikesministeriet		Förläggare/utgivare Inrikesministeriet	

SISÄASIAINMINISTERIÖ
Pelastusosasto

Ilma-alusten käyttö pelastustoimen tehtävissä

Tätä ohjetta sovelletaan ilma-alusten käyttöön pelastustoimen tehtävissä. Ohjeen tarkoituksena on ohjata käytäntöjä, jotka edistävät ja yhdenmukaistavat ilma-alusten käyttöä pelastustoimen tehtävissä sekä varautumisessa niihin.

Tämä ohje tulee voimaan 1.4.2009 ja sillä korvataan sisäasiainministeriön aikaisemmat pelastustoimen ilma-alusten käyttöä koskeneet ohjeet.

Sisäasiainministeriö hyväksyy ilma-alusohjeen otettavaksi käyttöön.

Pelastusylijohtaja

Pentti Partanen

Pelastusylitarkastaja

Rami Ruuska

Sisällys

1 Ohjeen tarkoitus	2
2 Määritelmiä.....	2
3 Ilma-aluksen tarpeellisuus ja tarkoituksenmukaisuus.....	4
4 Ilma-alusten käyttö.....	4
4.1 Maasto- ja metsäpalojen sammutus	5
4.2 Pelastustoiminnan johtaminen.....	5
4.3 Metsäpalojen tähytys ja valvonta	5
4.4 Tiedustelu	5
4.5 Evakuointi.....	6
4.6 Etsintätehtävät.....	6
5 Ilma-alusten hälyttäminen	6
5.1 Lentosammutuspäällikön hälyttäminen.....	7
5.2 Viestiliikenteen periaatteet	8
6 Kustannusten korvaaminen	9
6.1 Maasto- ja metsäpalojen sammutus ja johtaminen	9
6.2 Metsäpalojen tähytys	9
6.3 Tiedustelu	9
6.4 Evakuointi.....	9
6.5 Etsintätehtävä.....	10
7 Esimerkkejä käytettävissä olevasta ilma-aluskalustosta	10
7.1 Viranomaiskalusto	10
7.2 Esimerkkejä muusta kalustosta.....	12
8 Voimaantulo ja siirtymäsäännökset	12

Liitteet

Liite 1: Hälyttämisen kaavio

Liite 2: Kaavio SAR-toiminnasta

Liite 3: Viestiliikennekaavio

1 Ohjeen tarkoitus

Tätä ohjetta sovelletaan ilma-alusten käyttöön pelastustoimen tehtävissä. Ohjeen tarkoituksena on ohjata käytäntöjä, jotka edistävät ja yhdenmukaistavat ilma-alusten käyttöä pelastustoimen tehtävissä sekä varautumisessa niihin. Ohjeen antamisen tavoitteena on, että olemassa olevaa ilma-aluskalustoa käytettäisiin tarkoituksenmukaisesti pelastustoimen tehtävissä.

Tässä ohjeessa määritellään käytettävissä olevat ilma-alukset ja niiden hälyttämistä ja käyttöä koskevat periaatteet pelastustoimen eri tehtävissä. Lisäksi ohjeessa käsitellään lentopelastustoiminnasta aiheutuvien kustannusten jakoa. Ohje antaa tukea myös pelastustoimen koulutukseen ja pelastustoiminnan yhteistyön suunnitteluun ja se on tarkoitettu pelastustoimelle ja sen sidosryhmille.

Jos alueella olevat uhat edellyttävät tätä ohjetta yksityiskohtaisempia järjestelyjä, tulee pelastuslaitoksen yhteistyössä lääninhallituksen kanssa laatia täydentävät ohjeet.

2 Määritelmiä

Tässä ohjeessa käytettävillä määritelmillä tarkoitetaan seuraavaa.

SAR (Search and Rescue) on yleistermi jolla voidaan tarkoittaa etsintää ja pelastusta maalta mereltä tai ilmasta. Ilmailuun liittyvissä asioissa SAR sisältää lentopelastuspalvelun, ilmailun etsintä- ja pelastustehtävät ja pelastuslentotoiminnan.

Lentopelastuspalvelu on vaara- ja onnettomuustilanteisiin kohdistuva kokonaisuus, joka sisältää etsintä-, pelastus- ja tukitoimintaa, jossa apuna käytetään lentopelastuskeskuksen tietojärjestelmiä sekä ilma-aluksia.

Pelastuslentotoiminta on ilma-aluksella suoritettavaa toimintaa, jonka tavoitteena on ihmishenkien tai omaisuuden pelastaminen sekä ympäristövahinkojen estäminen.

HEMS-tehtävä on kiireellinen lääkintähelikopterilento (sairaankuljetus- tai ensihoitotehtävä), jonka kiireellisyysluokan on hätäkeskus arvioinut. Tehtävän tarkoituksena on järjestää lääkinnällistä apua hätätilanteessa silloin, kun on tarve kuljettaa välittömästi ja nopeasti: 1) lääkintähenkilöstöä; tai 2) lääkintätarvikkeita (laitteita, verta, elimiä, lääkkeitä); tai 3) sairaita, tai vammautuneita ja muita tapahtumaan suoraan liittyviä henkilöitä.

Lentopelastustehtävällä tarkoitetaan tehtävää, jossa ilma-aluksen avulla suoritetaan toimenpiteitä onnettomuuden kohteen pelastamiseksi. Näitä toimenpiteitä voivat olla esim. tulipalojen sammuttaminen, pelastaminen vinssaamalla ylhäältä, alhaalta tai

muusta vaaraa aiheuttavasta paikasta, pelastettavan hakeminen vedestä tms. tai muun onnettomuuteen liittyvän vahingon torjuminen ja rajoittaminen sekä jälkiraivaus ja niihin liittyvä johtamis-, tiedotus-, huolto- ja muu tukitoiminta. Ilma-alusta voidaan erityisesti syystä käyttää myös lisähenkilöstön ja kaluston kuljettamiseen onnettomuuspaikalle.

Ilma-alus on helikopteri tai lentokone.

Lääkärihelikopterilla tarkoitetaan yksikköä jossa on ensihoitojärjestelmän vaatimusten mukainen ensihoitolääkäri ja helikopteri täyttää HEMS toiminnalle ilmailumääräyksissä (JAR-OPS 3) asetetut vaatimukset.

Ensihoitohelikopterilla tarkoitetaan yksikköä, jossa on ensihoitojärjestelmän vaatimusten mukainen ensihoitaja ja helikopteri täyttää HEMS toiminnalle ilmailumääräyksissä asetetut vaatimukset.

Pelastushelikopteri on varustettu sellaisella miehistöllä ja kalustolla, että se kykenee itsenäisesti tai osana pelastusmuodostelmaa pelastus- tai sammutustoimenpiteisiin. Tällaisia pelastus- ja sammutustoimia ovat mm. tulipalon sammutus ilmasta, pelastustyökalujen käyttö, pelastaminen ylhäältä, alhaalta tai muusta vaaraa aiheuttavasta paikasta ja vesipelastustehtävät, joissa voidaan pelastaa ilman sukelluslaitteita (pintapelastus). Lisäksi on varauduttava kiinni juuttuneiden henkilöiden irrottamiseen esim. liikenneonnettomuuksissa. Pelastushelikopterin miehistön on kyettävä antamaan vähintään perustason ensihoitoa.

Meripelastushelikopteri on pelastusvinssillä varustettu kaksimoottorinen helikopteri, jonka miehistöön kuuluu kaksi ohjaajaa, mekaanikko sekä 1-2 pintapelastajaa. Meripelastushelikopteri on varusteltu siten, että se kykenee pelastustoimintaan maa-alueen lisäksi niin meri- kuin sisävesialueillakin itsenäisesti tai osana pelastusmuodostelmaa.

Tällaisia pelastus- ja sammutustoimia ovat mm. tulipalon sammutus ilmasta, pelastustyökalujen käyttö, pelastaminen ylhäältä, alhaalta tai muusta vaaraa aiheuttavasta paikasta ja vesipelastustehtävät, joissa voidaan pelastaa ilman sukelluslaitteita (pintapelastus). Lisäksi on varauduttava kiinni juuttuneiden henkilöiden irrottamiseen esim. liikenneonnettomuuksissa. Meripelastushelikopterin miehistön on kyettävä antamaan vähintään perustason ensihoitoa.

Tähystyslentokone on lentokone miehistöineen, jolla suoritetaan metsäpalon alkujen ja avotulien paikantamiseksi tähystyslentoja. Tähistyslentokonetta voidaan käyttää myös yksiköiden opastamisessa kohteeseen, johtamistoiminnan tukena sekä etsintätehtävissä.

Lentopelastuskeskus on ilmailun etsintä- ja pelastuspalvelun operatiivinen johtokeskus, joka on miehittävässä koulutetulla henkilöstöllä lentopelastuspalvelun tilanteita varten.

Maastopalo on rakentamattoman alueen hallitsematon palo. Maastopaloja ovat mm. metsäpalo, ruohikkopalo, suopalo ja turvetuotantoalueen palo.

Metsäpalo on maastopalo, jossa palaa metsää. Metsäpalot voidaan luokitella maapaloksi, pintapaloksi ja latvapaloksi sen mukaan missä palo tapahtuu.

Määritelmiä selventävä kaaviokuva on tämän ohjeen liitteenä 2.

3 Ilma-aluksen tarpeellisuus ja tarkoituksenmukaisuus

Harkittaessa ilma-aluksen tarvetta ja käyttöä pelastustoimen tehtävissä, on kiinnitettävä huomiota siihen, että ilma-aluksen käyttäminen on tilanteen luonteeseen nähden tarkoituksenmukaista ja kustannuksiltaan kohtuullista saavutettuun hyötyyn nähden.

Pelastustehtäviin käytetään ensisijaisesti valtion viranomaisten ilma-aluksia. Mikäli viranomaisten ilma-aluksia ei päällekkäisten tehtävien tai muiden syiden takia ole käytettävissä, voidaan tehtävän suorittamiseen käyttää myös muita ilma-aluksia, kuten lääkäri- tai ensihoitohelikoptereita. Tällöin on arvioitava, onko kyseisellä ilma-aluksella edellytykset suoriutua tehtävästä ja onko ilma-aluksesta merkittävää hyötyä tehtävän hoitamisessa.

Sen lisäksi mitä valtioiden välillä tai alueellisesti on sovittu, voidaan harkita pyydettyä myös muuta kansainvälistä apua, mikäli tilanne on hyvin vakava ja kotimaiset ilma-alukset ovat kaikki käytössä tai niitä ei voida käyttää tehtävän suorittamiseen. Tällöin pelastuslaitoksen on esitettävä pyyntö sisäasiainministeriön pelastusosaston päivyttäjälle, joka ryhtyy tarvittaessa jatkotoimenpiteisiin kansainvälistä apua koskevien toimenpideohjeiden mukaan. Kansainvälistä apua pyydetäessä on toimintavalmiusaika otettava huomioon. Tyypillisesti kansainvälistä apua saatetaan joutua pyytämään laajoissa metsäpalotilanteissa.

4 Ilma-alusten käyttö

Ilma-alusta voidaan käyttää esimerkiksi seuraavissa tehtävissä:

- Maasto- ja metsäpalojen sammutuksissa käytetään ensisijaisesti viranomaisten ilma-aluksia (helikopterit)
- Pelastustoiminnan johtamisessa käytetään ensisijaisesti kiinteäsiipisiä ilma-aluksia (metsäpalojen tähytyskoneet)
- Metsäpalojen tähytyksennoilla käytetään ensisijaisesti kiinteäsiipisiä ilma-aluksia (sopimusperusteisesti)

- Tiedustelussa käytetään ensisijaisesti kiinteäsiipisiä ilma-aluksia (metsäpalojen tähystyskoneet)
- Evakuoinnissa käytetään ensisijaisesti viranomaisten ilma-aluksia (helikopterit)
- Etsintätehtävissä käytetään tilanteeseen tarkoituksenmukaisinta lentokalustoa.

Puolustusvoimien lentokoneiden ja helikopterien käyttö muiden viranomaisten tarpeisiin ohjeistetaan erikseen.

4.1 Maasto- ja metsäpalojen sammutus

Mikäli harkinnan jälkeen laajojen maasto- ja metsäpalojen (mukaan luettuna turvetuotantoaluepalot) sammutukseen päätetään pyytää ilma-alusta, käytetään aina ensisijaisesti viranomaisten ilma-aluksia.

4.2 Pelastustoiminnan johtaminen

Mikäli metsä- tai maastopalon sammutustehtävän johtaminen vaatii, voidaan johtamistoiminnan tukena käyttää ilma-aluksia. Tällöin käytettävien ilma-alusten miehistöllä on oltava tehtävän vaatima koulutus ja ilma-aluksen mukaan on syytä hälyttää myös koulutuksen saanut lentosammutuspäällikkö. Lentosammutuspäällikön hälyttämisestä päättää pelastustoiminnan johtaja. Lentosammutuspäällikkö toimii pelastustoiminnan johtajan alaisuudessa.

4.3 Metsäpalojen tähystys ja valvonta

Metsäpalojen tähystys on pelastuslaissa määrätty lääninhallitusten järjestettäväksi silloin, kun metsäpalon vaara on ilmeinen eli metsäpalovaroitus on voimassa tai muun perustellun syyn vuoksi. Metsäpalojen tähystystoiminta suoritetaan lentokoneilla. Lääninhallitukset kilpailuttavat säädösten mukaisesti tähystyslentotoiminnan järjestelyt.

Sisäasiainministeriön pelastusosasto antaa tarvittaessa tarkemmat ohjeet tähystystoiminnasta ja sen käytännön järjestelyistä.

4.4 Tiedustelu

Ilma-alusta voidaan käyttää myös savuhavaintojen tai öljyvahinkojen paikantamiseksi sekä tiedusteluluontoisesti johtamistoiminnan tukemiseen suurissa ja laajoissa onnettomuuksissa. Savu- ja öljyhavaintojen tiedusteluun maa-alueilla ja sisävesillä on tarkoituksenmukaista käyttää metsäpalojen tähystyslentokoneita tai lentopelastuskeskuksen harkinnan mukaan muita ilma-aluksia.

Kiireellisissä tapauksissa tai muuten perustellusta syystä voidaan tiedusteluun käyttää myös viranomaisten ilma-aluksia tai muita ilma-aluksia. Kiireellinen tarkastustehtävä

voi olla esimerkiksi myrskytuhojen ja tulvavahinkojen selvittäminen tai muu vastaava kiireellinen tiedustelutehtävä. Tilannetta johtava viranomainen ratkaisee, onko kyseessä kiireellinen vai kiireetön tiedustelutehtävä.

4.5 Evakuointi

Ilma-alusta voidaan käyttää esim. ihmisten evakuoimiseen onnettomuus- tai uhanalaisalueilta alueelta suuronnettomuuksissa, monipotilastilanteissa tai etsintätehtävien yhteydessä.

On kuitenkin huomioitava, että yksittäiset potilaskuljetukset eivät ole evakuointia vaan ne ovat HEMS-tehtäviä.

Kun kyseessä on kadoksissa olleen ja löytyneen henkilön siirtäminen turvaan vaaratilanteesta, katsotaan tehtävä evakuoinniksi tai HEMS-tehtäväksi riippuen henkilön terveydentilasta.

4.6 Etsintätehtävät

Kun kysymyksessä on ilmasta tapahtuva kadonneen henkilön etsintä maa- ja sisävesialueilla ja saarissa tai kadonneen aluksen tai veneen etsintä tai paikantaminen sisävesillä, kyseessä on poliisijohtoinen tehtävä. Näiden tehtävien suorittamisesta on annettu Sisäasiainministeriön poliisiosaston ohje SM-2002-1311/Tu-41, jonka voimassaoloaika on jatkettu 15.6.2012 asti.

Jos kyseessä on kadonneen ilma-aluksen etsintä/paikantaminen, etsintää johtaa lentopelastuskeskus, kunnes etsittävä kohde on löytynyt. Pelastustoiminnan johtaminen kohteen löytymisen jälkeen kuuluu pelastusviranomaiselle.

Merialueilla etsintätehtävistä vastaa meripelastuslain (1145/2001) mukaisesti rajavartiolaitos.

5 Ilma-alusten hälyttäminen

Mikäli tarveharkinnan jälkeen päädytään ilma-aluksen käyttöön, ilma-aluksen tarvitsija (pelastustoiminnan johtaja tai poliisi) pyytää ilma-aluksen hälyttämistä alueensa hätäkeskuksesta. Tässä yhteydessä tilaajan on myös mainittava ilma-aluksen tyyppi (heliokopteri vai lentokone).

Kun kyseessä on rajavartiolaitoksen ilma-alus, hätäkeskus välittää pyynnön edelleen Turun meripelastuskeskukselle, Helsingin meripelastuslohkokeskukselle tai Pohjois-Suomen alueella Lapin Rajavartioston tilannekeskukseen. Pyyntö välitetään hätäkes-

kuksesta samalla myös tiedoksi Etelä- tai Pohjois-Suomen lentopelastuskeskukselle aluejaon mukaisesti.

Jos viranomaisten ilma-aluksia ei ole saatavilla, hätäkeskus pyytää lentopelastuskeskusta hälyttämään tehtävään jonkin muun käytettävissä olevan tarkoituksenmukaisen ilma-aluksen.

Mikäli tämän ohjeen kohdan 4 mukaisesti tehtävään tulisi ensisijaisesti käyttää muuta kuin viranomaisten ilma-alusta, hätäkeskus välittää pyynnön suoraan Etelä- tai Pohjois-Suomen lentopelastuskeskukselle, joka ehdottaa tehtävään tarkoituksenmukaisinta ilma-alusta ja hälyttää sen. Hälyttämistä selventävä kaaviokuva on tämän ohjeen liitteenä 1.

Turun meripelastuskeskukselle, Helsingin meripelastuslohkokeskukselle tai Pohjois-Suomen alueella Lapin Rajavartioston tilannekeskukseen voidaan suurista tai keskisuurista onnettomuuksista välittää tieto ennalta suunnitellusti myös suoraan hätäkeskuksen tietojärjestelmästä. Tieto välitetään VIRVE-tekstiviesteillä. Helikopteri ei tällöin lähde automaattisesti näihin tehtäviin ennakkotiedon perusteella, vaan ryhtyy vasta tilanteen mukaisiin alkuvalmisteluihin. Näin helikopterin lähtövalmiusaika tehtävään saadaan huomattavasti lyhyemmäksi.

Lääkäri- ja ensihoitohelikopterien hälyttäminen tapahtuu aina ensihoidon vastuulääkärin antamien ohjeiden ja tehdyn vastesuunnittelun mukaisesti.

5.1 Lentosammutuspäällikön hälyttäminen

Tässä ohjeessa lentosammutuspäälliköllä tarkoitetaan lentosammutuspäällikkökoulutuksen saanutta viranomaista.

Toiminnan tarkoituksenmukaisen johtamisen varmistamiseksi on suositeltavaa, että pelastuslaitokset huolehtivat siitä, että sillä on alueellaan vähintään yksi koulutettu lentosammutuspäällikkö.

Pelastuslaitokset sopivat tarvittaessa keskenään lentosammutuspäälliköiden tarkoituksenmukaisista päivystysjärjestelyistä ja ilmoittavat ne hätäkeskukselle.

Lentosammutuspäällikön hälyttää hätäkeskus pelastustoiminnan johtajan käskystä. Samassa yhteydessä pelastustoiminnan johtajan on määrättävä hätäkeskus hälyttämään tarkoituksenmukainen ilma-alus lentosammutuspäällikölle. Lentosammutuspäällikön käyttöön johtokoneeksi soveltuu kiinteäsiipinen lentosammutuksen johtamiseen suunniteltu pienlentokone tai muu lentokone, joka on varustettu VIRVE-viestivalmiudella.

5.2 Viestiliikenteen periaatteet

Tässä ohjeessa tarkoitetuissa SAR-tehtävissä viestintään käytetään viranomaisradioverkko VIRVEä. Viestinnässä noudatetaan yhteistoimintaohjeistuksen (Ohje viranomaisradioverkon yhteistoimintapuheryhmien sekä suorakanavien hallinnoinnista ja käytöstä, 12/2005) mukaisia viestiliikenneperiaatteita. Yhteys tehtävään osallistuviin yhteistyötahoihin muodostetaan tapahtumapaikan hätäkeskusalueen yhteistoiminnan kutsu-ryhmissä (esim. KSuVirKutsu). Tehtävän hoitamiseen tarvittava viestintä käydään tapahtumapaikan hätäkeskusalueen yhteistoimintaryhmissä (esim. KSuVi-rYt1-4). Laaja-alaisia tilanteita varten on käytettävissä läänikohtaiset (esim. LSVirYt1-3) ja valtakunnalliset (FinVirYt1-3) viranomaisyhteistoimintaryhmät. Lentopelastuskeskuksen ja pelastustoiminnan johtajan välinen puheyhteys muodostetaan FinVirYt1-puheryhmässä ja tehtävän hoitamiseen tarvittava viestintä hoidetaan FinVirYt2-puheryhmässä.

Tähystyslennolla käytettävät VIRVE -radiopuhelimet voidaan ohjelmoida siten, että ne lähettävät paikkatietoa alueen tilatietoryhmään.

Rajavartiolaitoksen ja puolustusvoimain ilma-aluksilla sekä lääkäri-, ensihoito- ja pelastushelikoptereilla on oikeus kaikkien yhteistoimintaryhmien käyttöön. Tähistyslentokoneilla on oikeus toiminta-alueensa pelastustoimen info-ryhmiin (PE INFO) ja yhteistoimintapuheryhmiin (esim. PjmYIKutsu ja PjmYIYt1-2). YIKutsu-puheryhmiä käytetään vain yhteyden ja toiminnan käynnistämiseen ja YIYt-puheryhmiä käytetään toiminnan aikaiseen viestintään.

Pitkäkestoisissa tilanteissa ilma-aluksen VIRVE -radiopuhelin voidaan liittää pelastustoimen omaan puheryhmiin (esim. pelastuslaitoksen johtamisen puheryhmä) jäseneksi radioteitse.

VIRVE:n puheryhmäviestinnän varalla ovat suorakanavat (YIKutsu, VirYt1-2, YIYt1). Viestiliikenteen periaatteita on selvennetty liitteessä 3.

Viranomaisradioverkon yhteistoimintapuheryhmien sekä -suorakanavien hallinnoinnista ja käytöstä on annettu ohje 13.12.2005.

Poikkeustapauksissa viestintään voidaan käyttää myös lentäjien ja lentopelastuskeskuksen välillä käytössä olevaa ilmailuradiota.

6 Kustannusten korvaaminen

Pelastuslain (468/2003) mukaan rajavartiolaitos ja puolustusvoimat ovat velvollisia osallistumaan pelastustoimintaan. Rajavartiolaitoksen ja puolustusvoimien ilma-aluksella suoritettavat lentopelastustehtävät ovat tehtäviä, joista ei peritä erillistä maksua. Mikäli tehtävään käytetään muita ilma-aluksia, kustannuksista vastaa johtovastuussa oleva pelastuslaitos lukuun ottamatta seuraavia poikkeuksia.

6.1 Maasto- ja metsäpalojen sammutus ja johtaminen

Maasto- ja metsäpalojen sammutustehtävät, jotka suoritetaan viranomaisten ilma-aluksella, ovat tehtäviä, joista ei peritä erillistä maksua. Mikäli tehtävään käytetään muita ilma-aluksia, kustannuksista vastaa johtovastuussa oleva pelastuslaitos. Siirtolentojen (siirtyminen tukikohdasta toiminta-alueelle ja takaisin toiminta-alueelta tukikohtaan), kohtuullisista kustannuksista vastaa sisäasiainministeriö.

Sisäasiainministeriö vastaa johtokoneen käytöstä aiheutuneista kohtuullisista kustannuksista, jos lennolla on mukana koulutettu lentosammutuspäällikkö.

6.2 Metsäpalojen tähystys

Metsäpalojen tähystystehtävät korvataan sopimusten mukaisesti valtion aluehallinnon kautta sisäasiainministeriön siihen erikseen myöntämästä määrärahasta.

6.3 Tiedustelu

Käytettäessä ilma-aluksia tiedustelutehtäviin alueella, jonne maayksiköiden on vaikea päästä, korvataan tehtävästä aiheutuneet kohtuulliset kustannukset valtion toimesta, jos tilanteeseen on hälytetty tarkoituksenmukaisin ilma-alus.

Mikäli tiedustelutehtävään tarkoituksenmukaisimmaksi ilma-alukseksi katsotaan viranomaisten ilma-alus, on kyseessä tehtäviä, josta ei peritä erillistä maksua.

6.4 Evakuointi

Ensisijaisena ilma-aluksena evakuointiin käytetään viranomaisten ilma-aluksia. Tällöin kyseessä on tehtävä, josta ei peritä erillistä maksua. Lääkäri- ja ensihoitohelikopterien potilaskuljetukset eivät ole evakuointia vaan terveydenhuollon piiriin kuuluvia tehtäviä ja ne kuuluvat yleisen olemassa olevan terveydenhuollon korvausjärjestelmän korvattavaksi.

Käytettäessä evakuointiin muita kuin viranomaisten ilma-aluksia (esim. suuronnettomuustilanne) voidaan eri päätöksellä evakuoinnista aiheutuneet kustannukset korvata valtion varoista.

6.5 Etsintätehtävä

Valtion viranomaisten ilma-aluksilla suoritettavat etsintätehtävät ovat tehtäviä, joista ei peritä erillistä maksua. Muilla ilma-aluksilla suoritettavat lennot korvataan sisäasiainministeriön määrärahasta.

7 Esimerkkejä käytettävissä olevasta ilma-aluskalustosta

7.1 Viranomaiskalusto

Viranomaisten helikopterit

Rajavartiolaitoksen AB 206 helikopteri luokitellaan kevyeksi helikopteriksi ja se pystyy ottamaan miehistön lisäksi kyytiin kolme henkilöä tai yhden paripotilaan. Sammutusvesipussin kuljettaminen ei ole mahdollista. Toiminta-aika ilman polttoainetankkausta on noin 3 tuntia.

Rajavartiolaitoksen AB 412/B 412 helikopteri luokitellaan kevyeksi helikopteriksi ja se pystyy kantamaan noin 1000 l vettä sammutusvesipussissaan (Bambi Bucket). Kuljetuskyky on miehistön lisäksi noin kuusi henkilöä tai 1-2 paripotilasta. Helikopterilla on täysi pimeätoimintakyky. Toiminta-aika ilman polttoainetankkausta on noin 3 tuntia.

Rajavartiolaitoksen Super Puma helikopteri luokitellaan keskiraskaaksi helikopteriksi ja se pystyy kantamaan noin 2000 l vettä sammutusvesipussissaan (Bambi Bucket). Kuljetuskyky on miehistön lisäksi noin 14 henkilöä tai useampi paripotilas. Helikopterilla on täysi pimeätoimintakyky. Toiminta-aika ilman polttoainetankkausta on noin 3-4 tuntia.

Puolustusvoimien NH 90 helikopteri luokitellaan keskiraskaaksi helikopteriksi ja se pystyy kantamaan vettä noin 2000 l. Kuljetuskyky on enintään 14 henkilöä ja siinä on mahdollisuus paripotilaiden kuljetukseen. Helikopterilla on täysi pimeätoimintakyky. Helikopteri on varustettu vinssillä. Toiminta-aika ilman polttoainetankkausta on kolme tuntia neljäkymmentäviisi minuuttia. NH 90 helikopterit ovat käytettävissä pelastustoimen tehtäviin vuodesta 2010 lähtien.

Puolustusvoimien MI-8 helikopteri luokitellaan keskiraskaaksi helikopteriksi ja se pystyy kantamaan vettä noin 2000 l. Kuljetuskyky on maksimissaan 18 henkilöä ja siinä on mahdollisuus paaripotilaiden kuljetukseen. Koneet on varustettu vinssillä. Toiminta-aika ilman polttoainetankkausta on kolme tuntia.

Puolustusvoimien MD-500 helikopteri luokitellaan kevyeksi helikopteriksi. Kuljetuskyky on kaksi-kolme henkeä. Osa MD-500 helikoptereista on pimeätoimintakykyisiä (NVG). Toiminta-aika ilman välitankkausta on kaksi tuntia.

Puolustusvoimilla on viisi sammutussäkkiä (2000 l), jotka on sijoitettu Uttiin.

Viranomaisten lentokoneet

Rajavartiolaitoksella on käytössä Dornier-valvontakoneita. Toimintamatka ilman välitankkausta on maksimissaan 1400 kilometriä.

Puolustusvoimien CASA C-295 ja Fokker F-27 kuljetuskoneet soveltuvat henkilöstön ja materiaalin kuljetustehtäviin. Koneilla voidaan hoitaa myös pelastustoimeen liittyviä kuljetuksia sekä sairaankuljetustehtäviä. Rahtitila on monipuolisesti muunneltava. CASA:n takaramppia voidaan käyttää myös materiaalin pudotuksiin. Koneiden kuljetuskyky on 40–70 henkilöä. Toimintamatka ilman välitankkausta on 2000–5000 kilometriä.

Puolustusvoimien Learjet 35 liikesuihkukoneet soveltuvat kuvaustehtäviin sekä nopeisiin henkilökuljetuksiin. Koneen kuljetuskyky on 6 henkilöä. Toimintamatka ilman välitankkausta on 3000 kilometriä.

Puolustusvoimien Piper PA-31 Chieftain yhteyskoneet soveltuvat henkilöstön kuljetustehtäviin ja kuvaustehtäviin. Koneen kuljetuskyky on enintään 7 henkilöä. Toimintamatka ilman välitankkausta on maksimissaan 1500 kilometriä.

Puolustusvoimien Valmet L-90 Redigo yhteyskoneet soveltuvat henkilöstön kuljetustehtäviin ja yhteistoimintalentoihin. Koneen kuljetuskyky on 3 henkilöä. Toimintamatka ilman välitankkausta on 700–900 kilometriä.

Puolustusvoimien Valmet 1-70 Vinka alkeiskoulukoneet soveltuvat yhteyslentotoimintaan ja yhteistoimintalentoihin. Koneen kuljetuskyky on 2 henkilöä. Toimintamatka ilman välitankkausta on maksimissaan 600 kilometriä.

Puolustusvoimien F-18 Hornet ja Hawk koneita voidaan käyttää nopeisiin etsintä- ja pelastuspalvelulentoihin esimerkiksi onnettomuusalueen paikantamiseen liittyen.

7.2 Esimerkkejä muusta kalustosta

Lääkäri- ja ensihoitohelikoptereina käytettävät EC 135 kopterit luokitellaan kevyiksi helikoptereiksi, ja ne pystyvät kantamaan vettä enintään 1 000 l. Lisäksi ensihoitohelikopterina on käytössä myös kevyeksi luokiteltava Dauphin AS 365 jonka pystyy kantamaan vettä noin 1 000 l sammutusvesipussissaan.

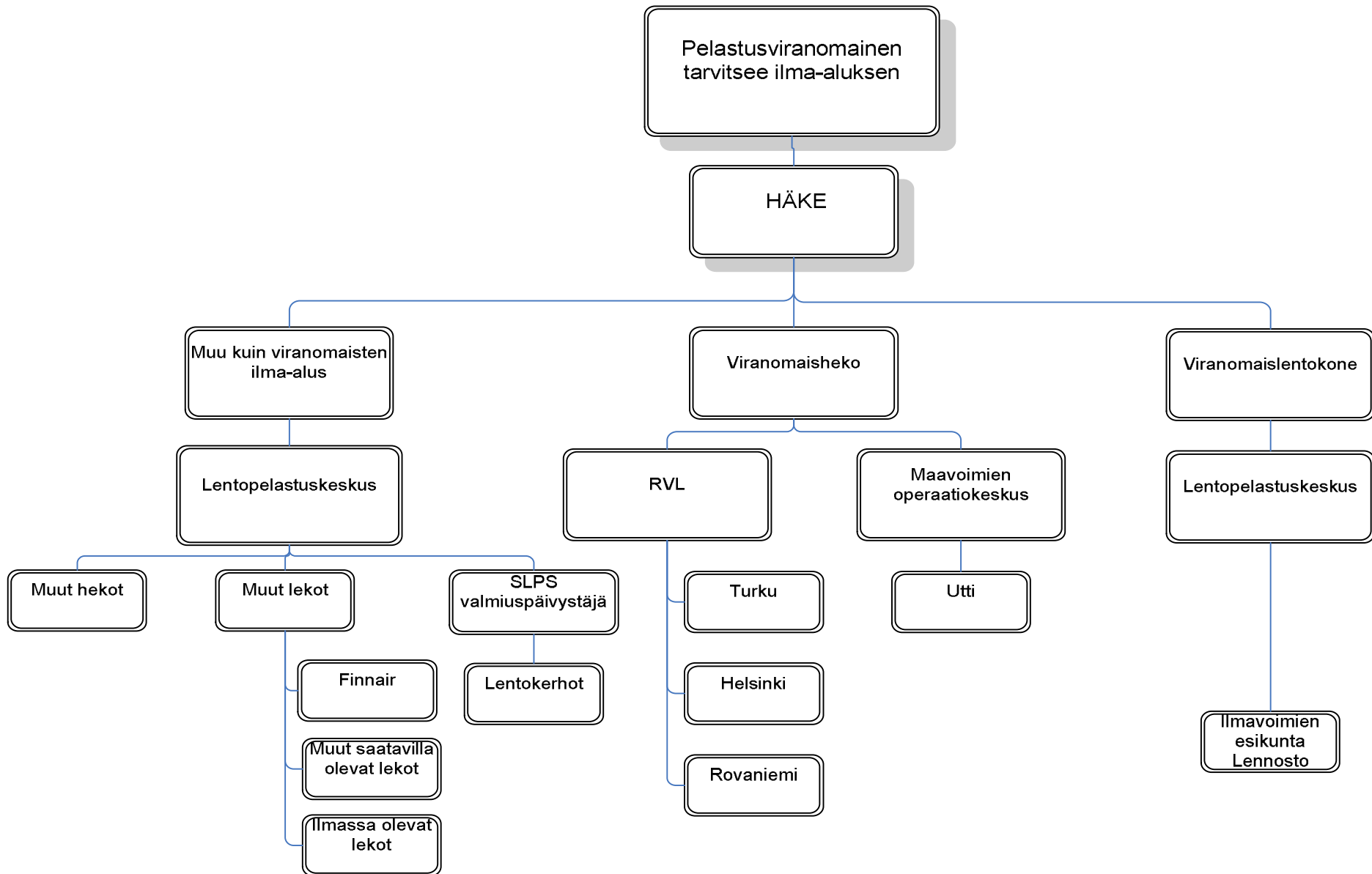
Tähystys- ja etsintälentoihin käytettävät siviililentokoneet ovat tavallisesti 4-paikkaisia, joiden lentonopeus on noin 200 km/t. Toiminta-aika vaihtelee kolmesta seitsemään tuntiin riippuen konetyypistä ja miehistön määrästä.

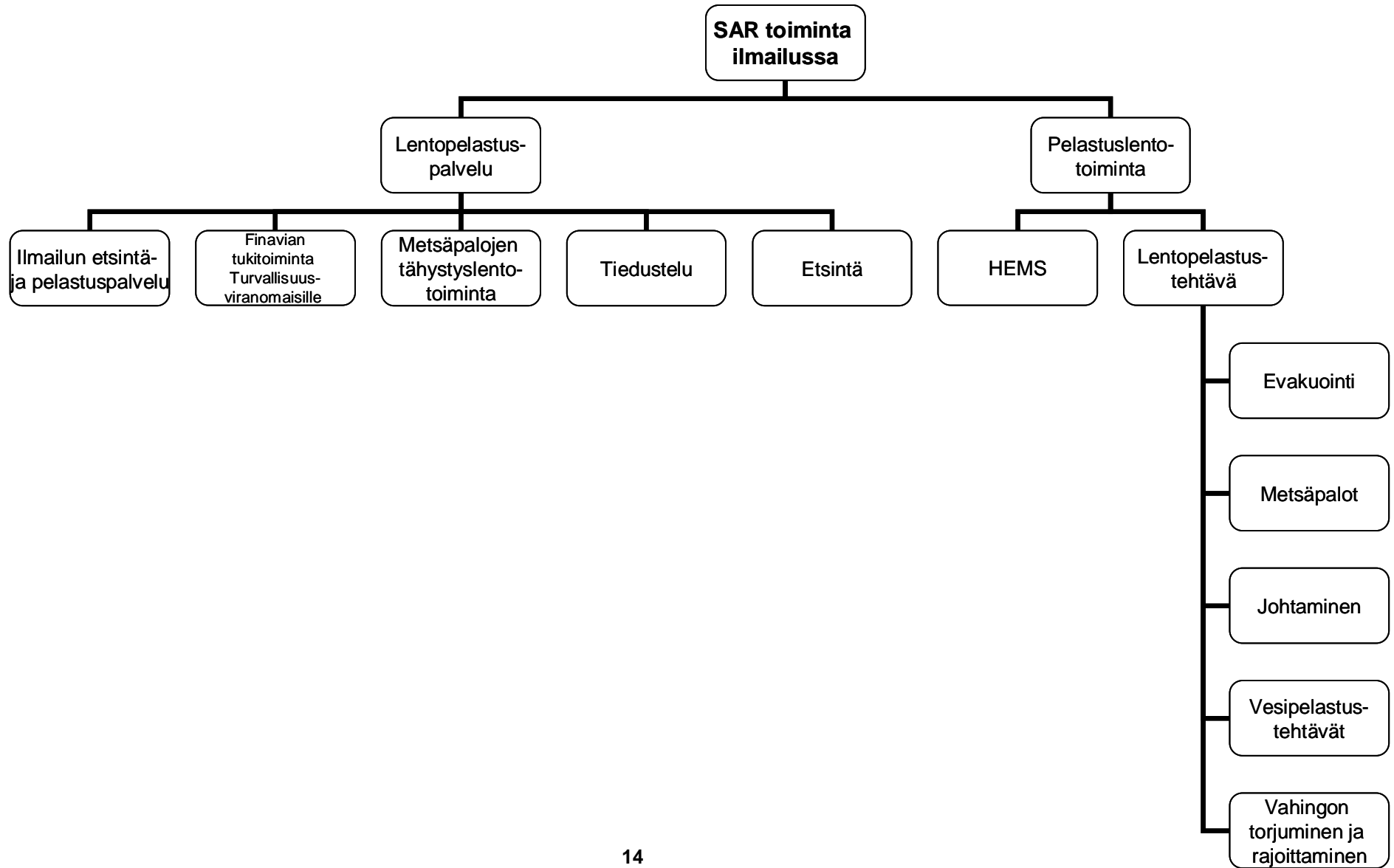
Suuronnettomuustilanteissa käytettävissä ovat myös kaupallisten toimijoiden matkustajakoneet, sen mukaan kun siitä erikseen sovitaan.

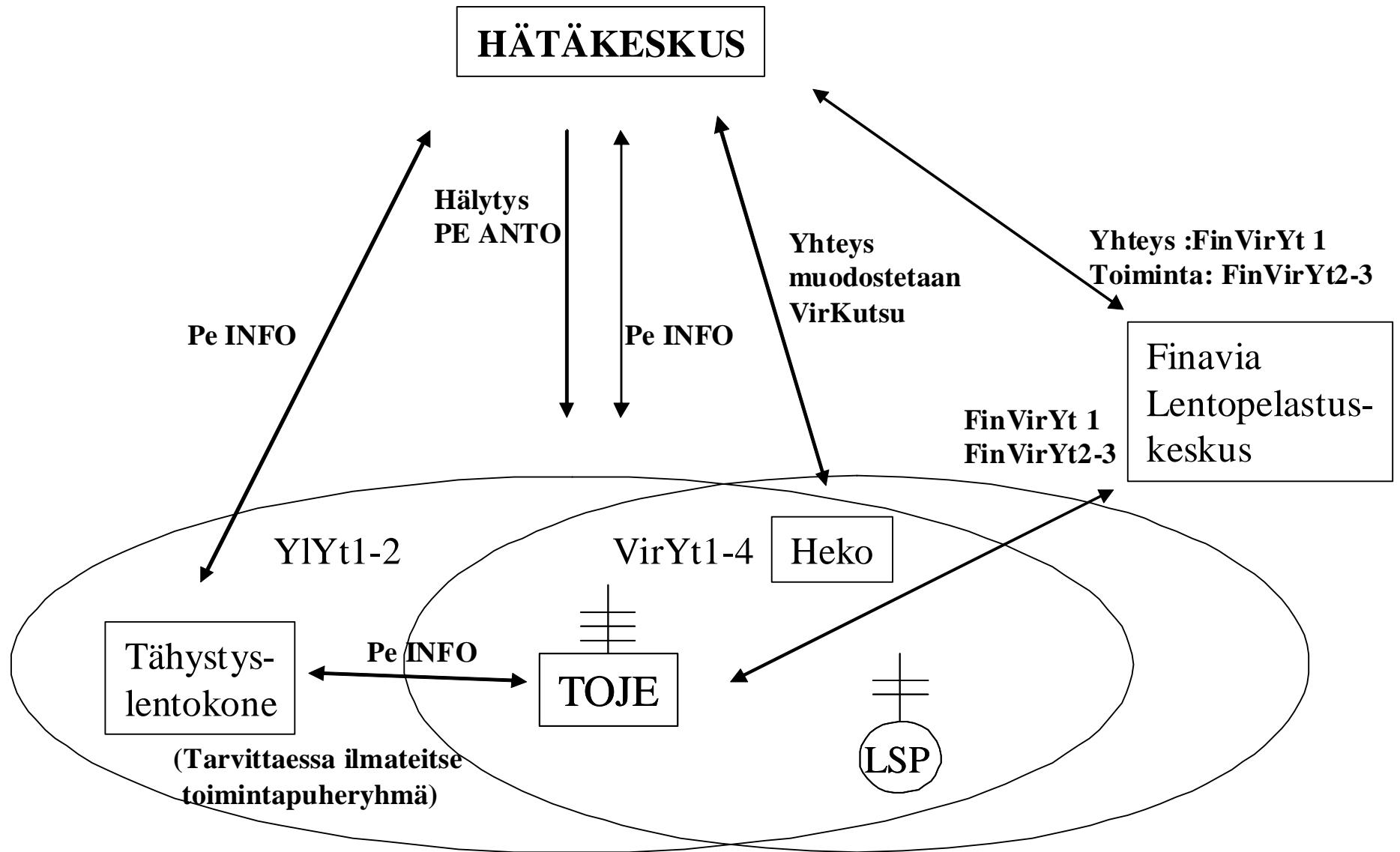
8 Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

Tämä ohje tulee voimaan 1.4.2009.

Tavoitteena on, että pelastuslaitoksilla on kohdan 5.1 mukainen koulutettu lentosammutuspäällikkö viimeistään 1.5.2011.

Sisäinen turvallisuus
8/2009

Ilma-alusten käyttö pelastustoimen tehtävissä

SM:n julkaisusarjan teemat ovat:

Hallinto

Sisäinen turvallisuus

Maahanmuutto

Yhdenvertaisuus

Keskustelualoitteet

Julkaisujen verkkosivut:
www.intermin.fi/julkaisut

Tilaukset:
Sisäasiainministeriö
PL 26, 00023 Valtioneuvosto

ISSN 1236-2840
ISBN 978-952-491-386-7 (nid.)
ISBN 978-952-491-387-4 (PDF)